

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 1. junija 1866.

List II.

SVETINJE.

Zdrav mi bodi, dom premili,

Sercu ljubi si oltar!

Drage hraniš mi svetinje,

Sabo nosim je vsikdar.

Srečna so minula leta,

Ko nezgod se nisem bal,

Poln veselja in življenja

Sem po traticah skakljal.

Cvetke v vence sem nabiral,

Pri potoku stavil mlin —

Serce mlado ni poznalo

Žalosti, ne bolečin.

Mili dom, pozdravljen bodi,

Sercu ljubi si oltar!

Drage imaš ti svetinje

Sabo nosim je vsikdar!

Ivan Tomšič.

Poljedelstvo in kmetijstvo v ljudskih šolah.

Napisal *Ivan Tomšič.*

Že v početku je Bog postavil človeka v rodovitno zemsko dolino, izročivši mu skerb za dvojno njegovo življenje — dušno in telesno. Temu dvojnemu človeškemu življenju pravo pot kazati, je neoveržljivo prva naloga vsake dobre ljudske učilnice. Vsaj se vendar ne dá tajiti, da ne bi imela ljudska šola važne naloge — človeškega duha izobraževati in zlahtniti, ter ga takó voditi po pravi naravni poti dušnega življenja, da človek doseže, za kar ga je neskončno modri stvarnik že v početku namenil; in zopet se ne dá tajiti, da ne bi smela ljudska šola skerbeti tudi za časno srečo nežne mladine,

in je že zgodaj napeljevati na pot, po kateri se naj laže pride do sreče in blagostanja. Skerb za dušno in telesno človeško življenje je tedaj prva in sveta dolžnost naših ljudskih učilnic. Mladina se mora že v ljudskih šolah vaditi, da dela na prid in korist ne le sebi, ampak tudi domovini in državi.

Od sreče in blagra posamesnih družin, izhaja tudi blagostanje v državi; kajti, ako so posamesni državljani srečni in bogati, srečna in bogata je tudi država; ako so pa posamesni državljani revni in malozmožni, gotovo je tudi revna in malozmožna cela država. Kdo more tajiti, da ni premoženje in blagostanje posamesnih družin poglavitni vir, iz kterega dohajajo bogati ali pičli dohodki v državo? Naj bi se tedaj skerbelo pred vsem drugim, da bi se že v ljudskih šolah učila ona umetnost, ki napeljuje človeka k pomnoževanju njegovih dohodkov in njegovega bogastva. Ktera umetnost bi pa bila to? Znabiti umetnost v naučenju ptujih jezikov? — Pri Bogu, da ne! Kdor takó modruje, modruje gotovo slabo, kar se že iz tega lahko razvidi, da se v naših ljudskih šolah tu pa tam že dokaj let germanizuje na vso moč in z vso silo, pa vendar še zmiraj brez vsega vspeha; kajti časi so čedalje vedno slaběji; ljudsko premoženje hira, in ž njim vred umira tudi blagostanje naše države.

Poglejmo v druge kultivirane ali izobražene države, bodi si stare ali noveje dobe; one niso držale tako veliko na naučenje ptujih jezikov, kolikor mi, temveč spoznale so, da je le poljedelstvo in kmetijstvo naj blažnejši, naj potrebniji vir, iz kterega jim dohaja največ sreče in blagra. Kmetijstvo in poljedelstvo bila jim je ves čas prva in naj poglavitniša skerb. — Stari Egipčani, Greki in Rimljani so Ozirida, Cerero in Saturna, od kterih so imeli nauk o poljedelstvu, po božje častili. Pri Kinezih se vsehdob poljedelstvo naj bolj ceni in spoštuje. Stari Perzijani so imeli poljedelstvo za naj večjo dolžnost do Boga. Hiero, kralj Sicilski, je osrečil svojo državo s tem, da je napisal izverstne postave za poljedelstvo. — Pa tudi v noveji dobi je poljedelstvo še vedno poglavitni steber vsake kultivirane države, in dokazalo se je, da so tisti kraji, kjer se ljudje povečje pečajo s poljedelstvom in kmetijo, tudi naj bolj srečni in premožni; v krajih pa, kjer le obertnija gošpoduje, kjer se je poljedelstvo moralo umakniti fabrikam in fužinam, živé ljudje le v nekem umetnem blagostanji, katero se

s pomnoženjem prebivavcev le velikrat spreberne v naj grenkejo revščino. Mislim tedaj, da bi bilo veliko pametneje za nas, ako bi se raji pretresovalo, kako bi se naše poljedelstvo in kmetijstvo po naših ljudskih šolah zboljšalo, nego da se le v eno mer pretresuje, koliko naj se uči nemščine v enem letu, in pa kako se mora ta že zgodaj cepiti v bistré glavice naše mile mladine.

Da je poljedelstvo in kmetijstvo vsega obzira in resnega prevdarka vredno, to bode priterdil gotovo vsaki, kdor vé, da je vsake države naj imenitnejše in naj dražje imetje njena zemlja; kajti od nje dobiva država prvi in neobhodno potrebni živež svojim podložnim, t. j. žito in sadje. Ako se dalje pomisli na živinorejo, čebelorejo, svilorejo, sadjorejo in druge enake pridelke, ki so večidel s poljedelstvom in kmetijo združene, ne more gotovo nihče tajiti, da ne bi bilo veliko bolje za kmeta in državo, ako bi se mladina učila v milem svojem maternem jeziku poznavati razne zemljine; ako bi se učila, kako se zboljšuje pusta, nerodovitna zemlja, — kako se pridobljuje dober in tečen gnoj, — kako se vspešno seje in sadi, — kako se travniki oskerbljujejo, — kako se sadje požlahtnuje in živina redi, — ali, da v kratko rečem, kako se iz malega lahko veliko dobrega in koristnega pridobljuje sebi in državi. V ljudskih šolah naj bi se mladina napeljevala, da nič ne zanemarja, kar pospešuje človeško blagostanje. Poljedelstvo in kmetija je pa naj potrebniša obertnija; kajti, ako je srečno kmetijstvo, srečna je vsa dežela in ljudstvo. — Človek potrebuje za ohranjenje svojega življenja jedi, pijače in obleke. Zato je Bog dal zemlji sposobnost, da nam vse to donša; človeku pa je dal obilo dostojnih moči, s katerimi rodovitost zemlje lahko pospešuje, da mu za življenje potrebnih reči več donša, nego jih potrebuje, t. j., da si človek po lahkem in pametnem potu premoženje pridobljuje in povikšuje. Zemljo je tedaj treba poznati, jo pridno in skerbno obdelovati in na vso moč in silo morati k vspešnej rodovitosti, potem bode poljedelstvo prinašalo trikrat toliko dobička, kakor kupčija in obertstvo, ktera veliko več moči in časa potrebujeta, kakor pridno obdelovanje zemljišča; kajti vsakdo vé, da zemlja dvajset — tridesetkrat toliko poverne, kolikor se je na njo potrosilo; a ne tako kupčija in obertnija. Naj se zraven še pomisli, na kako plitvih tleh stoji naj več kupčija in obertnija; koliko dni in noči jima je treba žertvovati, in pri vsem tem, ako spodletí kupčevavcu in

obertniku, proč je vsa njegova vnanja čast in poštenje; zapravl je svoje poštenje, zapravlil svoje posestvo, zapravlil vse svoje premoženje. Kmetovavec ložeje meri na dobiček; on vseje le nekaj semena za poskušnjo; ako mu spodletí, zgubil je le nekaj, kar si pri živinoreji, sadjoreji ali kako drugače s kmetijstvom prav lahko namestuje. Naj se tudi šege in časi še tako spreminjajo, šega: kruh in meso jesti, z medom se sladiti, mleko, sirovo maslo in sir vživati, v mehkih pernicah počivati, iz konopelj in lanu toplo obleko pripravljati, ta šega se ne stara, ampak ostane do konca svetá. — Vse drugače je to pri obertnikih in rokodelcih. Naj se navadna šega le nekoliko spremeni, in če oni niso zmožni, da bi se ravnali po novi šegi in delali po novem vstroji, berž bodo izostali tudi njihovi odkupčevavci, in samo to, kar so s težavo in trdom pridobili, jim bode še ostalo, da si ohranijo življenje.

Ali hočem še omeniti, da je poljedelstvo in kmetijstvo naj lepše in naj zdravejše opravilo? — Komaj napoči jutranja zora, že se sprehaja pridni kmetič v hladnem, prostem zraku po svojem polji, ne brineči se za mehkužne mestnjane, ki višepot v nezdravem mestnem soparji polegajo v svojih mehkih pernicah. Na vse zgodaj pozdravljajo pridnega kmetovavca drobni ptički s milimi jutranjimi pesmicami; domača živinica mu veselo prilizovaje naproti skaklja, obetaje mu veliko povračila za njegovo rejo in postrežbo. Njemu cvetè najpred ponižna vijolica v srebrni juterni rosi, in druge poljske milice se na večer prijazno poslovljujejo od njega. Njemu se uklanja zlato klasovje; njemu zelené in cvetejo pisani travniki. Njega vabi zelena lipa v hladivno sencó, da si krepčá svoje trudne ude, in se poživlja z domačimi pridelki in zdravo pijačo. — Mestnjani štejte svoje 70, 80 ali celó 90letne starčike, in ako jih ne najdete, idite na kmete, našli jih bote tù gotovo iz med 100 prebivavcev najmanj deset, ki imajo čez 70 zim na svojem herbtu, pa so vendar še vedno krepki in zdravi; kajti zdrava, hladivna sapa je obdaja, in božja veličastna narava, razgrinjajoča se z vso svojo lepoto in miloto, je spodbuduje k delu in k občudovanju vsemogočnega, najboljega Očeta v nebesih.

Pomislimo še dalje, da večina prebivavcev naše slovenske domovine so prosti kmetje, ki ne potrebujejo prav nobene nemške kulture, veliko bolj pa tehtnih naukov o poljedelstvu in kmetijstvu. Skušnje učé, da mora ljudski učitelj,

kedar hodi po bernji, veliko grenkih požreti; kajti ta in uni mu oponaša mervico žita, ki mu ga mora odmeriti, s protivnimi besedami: „Kaj? ste že spet tukaj! nič vam ne dam. Kedar bote otroke učili, kako se kruh je in prideljuje, potlej vam bom rad dal, kar vam gre. Za vaše bedarije pa, ki je v šoli imate, vam ne dam ničesar! Povejte, kaj ste vendar naučili moje otroke, ki je silite v šolo? Jaz nisem hodil nikdar v šolo, pa znam boljše brati iz molitevnihi knjižic, kakor pa otroci, ki je vi po več let le pačite v šoli, ne pa učite. Proč od hiše, ne dam ničesar! Tožite me! ako vam se ljubi.“ To so večkrat besede našega prostega ljudstva, ki ne pozná nobenega prida naših ljudskih učilnic, v katerih se otroci, mesto da bi se kaj prida učili, le poptujčujejo. — Naše prosto ljudstvo, ki se vojskuje vsaki dan z vremenom in podnebjem, in v tej hudi borbi živo čuti roko božjo, — potrebuje in zahteva tečnega podučevanja o poljedelstvu in kmetijstvu; potrebuje lahkega in temeljitega v podučevanja svetih resnicah in terdnega spoznanja svojega nebeškega Očeta; vse to se pa doseže le edino v milem maternem jeziku.

Če je tedaj poljedelstvo in pridno kmetijstvo živa potreba našega prostega ljudstva, ali bodo naše ljudske šole, ki so nedvomno prvi zavodi izobraženja in omike v državi, naše šole, ki sprejemajo nežno mladino v svoje naročje, da bi jo že od mladih nog napeljevale, kako se mora skerbeti za dušno pa tudi telesno življenje, za zrečo in premoženje, za blagostanje cele države, ali bodo naše šole še zmiraj molčale o važnosti poljedelstva in kmetijstva, katero je vir vsega zemskega blagra? Ali bodo še vedno molčale naše ljudske učilnice o tem naj važnejšem, naj lepšem, naj podučljivšem nauku, ki ga so vseh dob za naj boljšega in koristnejšega spoznale vse druge srečne države? Ali naše učilnice še ne bodo odperle nedolžnim očem naše domače mladine tega krasnega polja, tega bogatega vira, iz kterege bi zajemale srečo in premoženje sebi in državi! Ali še ne bodo naše ljudske šole na domači zemlji temu naj koristnejšemu poduku odpirale vrat, in mu odmerile vsaj nekaj časa?

To potrebo naše ubožne dežele prevdarite vsi tisti, ki le edino v nemški kulturi iščete zveličanja, ne brineči se, kdo vam pridobljuje v potu svojega obraza vsakdanji živež in toplo vašo obleko. Prevdarite to zelo važno reč, ako vam je ljubo

blagostanje domovine in države, in ako želite, da vas bode prosto ljudstvo, ki vas živi in oblači, imenovalo domoljube in prijatle, ne pa svoje tlačitelje in zopernike. Dixi et salvavi animam meam!

Iz zapisnika učiteljskega zbora v Ipavi

6. malega serp. 1865.

(Konec.)

3. Kako more in kako naj marljivi učitelj veselje do sadjereje ne le v otrocih, ampak tudi pri odrasčenih budi in vnema, da bo vreden obljubljenega darila?

Terdilo se je, da ni zadosti, ako učitelj sadjerejo pozná le iz knjig; marveč jo mora tudi djansko razumeti. Če učitelj ta žlahtni oddelek v kmetijstvu dobro razumé in si prizadeva, ne more drugače priti, da pospešuje sadjerejo. Kako naj se ravná? Da se sadjereja bolje razširja, potrebujemo dobrih očitnih zgledov. Vsaka šola na deželi bi mogla imeti drevesnico (drevesno šolo), kjer bi učitelj djansko podučeval to, kar je poprej razlagal iz bukev. Otroci bi to tudi domá poskušali, in ko bi odrastli, bi bili gotovo tudi pridni sadjerejci. Ako pa šola nima sadnega verta, poduk sam brez skušnje le malo koristi.

Kakor je pa le djanski poduk zdaten pri otrocih, tako ima moč tudi do odrasčenih; za tega del naj si učitelj spomladi pripravi, česar potrebuje k žlahtenju sadnih drevesic, in — ko šolski vertič vpričo otrok obdela in tako mladino v tem djansko podučí, naj gre potem tudi k sosedom, naj jim pripoveduje o koristi sadjereje, in naj poskuša na njihovih vertih žlahtniti. V začetku bi znabiti to ne bilo vsem všečno, toda to naj ga ne opláši, marveč nekaka sila bo tù prav prilična (?); bo o pravem času. Ako se mu zgledi, ki jih dáje vpričo sosesčanov, dobro obnašajo in njegov trud ni brez sadu, gotovo tudi kmali v drugih zbudí ljubezen do sadjereje, in tako doseže svoj namen. Učitelj, ki se tako trudi, ima gotovo pravico do plačila (remuneracije), ki je obljubljeno pridnemu sadjerejcu.

4. Kaj naj učitelj vsled danih postav stori, da ne bo sam kriv nerednega šolskega obiskovanja?

Šola gotovo naj več pripomore, da se otrok izobražuje, to je, da se zoznanja z vednostimi, ki jih bode potreboval v

svojem prihodnjem stanu, da bo pripraven za javno življenje; toda ne le v javnem, ampak tudi v domačem življenju je dan današnji več vednosti, znanosti potreba, torej se pa tudi po vsi pravici veliko zahteva in pričakuje od ljudskih šol. Učitelj pa pri vsem svojem prizadevanji temu zahtevanju vendar ne more vstreči tam, kjer otroci neredno v šolo hodijo. Ako se pa preizkuje, kdo je tega kriv, se najde, da včasih učitelj sam, naj večkrat pa starši in tudi predniki, ki imajo posebno čuti, kako starši v tej reči spolnujejo dolžnost, ker so oni postavljeni za to, da šolske postavbe niso le samo na papirji. Kaj gre tedaj učitelju samemu storiti, da ne bo kriv nerednega šolskega obiskovanja?

Pervi pripomoček, da otroci redno v šolo hodijo, je, da je šola res prijeten, vabljev kraj, ne pa ostrašiven z nesnago, da otroci že samo po sebi vabi v šolo, ter jim jo priljubljuje. Drugi pripomoček je mikaven in vesel poduk. *) Mikaven pa je poduk, če se učitelj ogiblje vsega, kar bi bilo otrokom nerazumljivo, če jim važnost, korist slehernega poduka kaže v mičnih povestih in zgledih; če veselo govori in se vljudno obnaša; takega učitelja poslušajo otroci radi, in potem tudi raji v šolo hodijo.

Tretji pripomoček je lepo ravnanje z otroci; učitelj naj bo tedaj prijazen, poterpežljiv in prizanesljiv; ako je pa učitelj vedno čmeren, merzel, terd, nejevoljen, ako več časa prijaznega pogleda ne pokaže in tudi prijazne besede ne spregovori, če zarad vsake najmanjše reči kaznuje, se ga otroci bojé, ter vedno mislijo, kako bi se šoli odtegovali. Z lepim ravnanjem in sploh z modrim obnašanjem pri poduku naj tedaj otroke bolj in bolj prepričuje, da jih res ljubi, da se trudi le za njihovo časno in večno srečo.

Četrti pripomoček je v tem, da tudi starše vedno bolj prepričuje, kako zelo šola otrokom koristi. Priložnosti, starše tega prepričevati, so očitna spraševanja, h katerim naj jih vselej vabi.

Peti pripomoček je, da se učitelj vedno in povsod obnaša v resnici kot pravi kristijan, kot moder mož, kajti takemu starši — vsaj pošteni — prav radi izročajo svojo mladino. Zanikerne starše naj pa učitelj opominja, svári, in če to ne zdá, naj take terdovratneže naznani šolskemu ravnatelju, kateri mora potem

*) Mikaven poduk je gotovo prvi.

nadaljevati in storiti, kar ukazi zapovedó. Učitelj, ki se tako vede, ne bo kriv nerednega šolskega obiskovanja.

5. Kako naj ravná učitelj pri vradnih vložbah, ako ne dobiva plačila, ki mu gre po postavi?

Žalostno je, če vtrujen delavec še mora lakoto terpeti; ravno tako pomilovanja vreden je učitelj, ki po tolikem trudu za izobraženje šolske mladine svojega pičlega plačila v redu ne dobiva. Kaj mu je tedaj storiti v takih okoliščinah? Ker je vsled postav za učiteljevo plačilo županom skerbeti, je razvidno, da se mora temu naj pred naznaniti. Ako pa tu nič ne opravi, naj prosi pomoči pri politični vradnji, in ko bi tudi tu njegove prošnje ne bile uslišane, naj naznani okrajnemu šolskemu nadzorništvu, katero ima potem dolžnost vradnijo ali naravnost, ali pa posrednje, t. j. po deželni vladi opominjati, da učitelju urno na pomoč pride, ter mu pripomore k zasluženemu plačilu.

Kaj si učitelja dopisujeta.

Dragi Radoslave!

Tvoje poslednje pismo v 7. listu letošnjega „Uč. Tovarša“ me je zelo razveselilo; radujem se s tabo, da si najdel mir in zadovoljnost v svojem sercu, da hočeš naj prej skerbeti za božje kraljestvo, kajti nad teboj se bodo spolnovale besede zveličarjeve, da vam bode vse drugo priverženo. Vse ložeje in z zasluženjem boš opravljal dolžnosti svojega stanu; pri zopernostih in težavah v življenji tvoje serce ne bo nepokojno, ker v Boga zaupa, in od njega pričakuje plačilo svojega truda, če ga ravno na tem svetu ne najde. Da pa ostaneš pri teh mislih, prosi Boga, Očeta luči, moči in stanovitosti, in večkrat premišluj svojo imenitno nalogo; kdor si prizadeva, spoznati svoje dolžnosti, jih potem večidel tudi z veseljem spolnuje. Svetujem, da bereš večkrat kaj dobrega in tečnega, kar spada v tvoje področje. O šolstvu govore in pišejo dan danes tudi politični in drugi listi; vsakteri iz svojega stajališča svetuje in modruje. Imamo sicer svoj šolski list, kteremu se naj bolj prilegajo šolske reči, pa naj bo to, kakor že hoče, dobre bisere o šolskih rečeh pobiramo tudi radi po drugih časopisih. Če še nisi bral, potrudi se in beri, kar piše „Danica“ v letošnjem 2. 3. in 12., 13. in 14. listu o šoli. Kar se mene tiče, povedati ti morem, da

so me ti spisi posebno zanimivali. Spreten gospod pisatelj tukaj prav lepo z učeno in prepričavno besedo govori od namena šol, njene dolžnosti, in poslednjič očita šoli, da ne spolnuje svojih dolžnosti o keršanski izreji in praktičnem poduku, in v poslednjih dveh rečeh včasih tudi enostransko in preojstro sodi. Poglejva pa sedaj bolj na drobno, kaj nam povedo posamesni listi. V 2. listu se suče vse okoli tega jedra: Šola brez blaženja serca ni sreča človeštvu, včasih mu je še celó škodljiva, dostikrat prava kuga, — če namreč zanemarja keršansko izrejo, ktera človeka uči krotiti hudo pozelelje in premagovati samega sebe, sicer človek omikane dušne lastnosti obrača v dosego svojih hudobnih namenov. Tega nas prepriča zgodovina vseh časov, zlasti naj novejših, ko se v imenu olike, omike, svobode in bratovske ljubezni doprinašajo goropadne krivice. Ne kuga, ne meč ni nakopala toliko zlega človeškemu rodu, kakor kriva modrost, učenost brez Boga in vere; hudobna in bogotajna misel se izcimi naj poprej v glavah učenih bogatajnih in razkošenih modrijanov, razširja se med ljudstvom, popušča za sabo smert in razvaline.

V 3. listu nam pa g. pisatelj razlaga, da je šola gojilnica pa učilnica neprecenjeni dar božji. Stajališče mu je keršanska vera, ktera uči, kaj je človeku poglavitni namen na tem svetu, in da zastonj živi na tem svetu, če tega zgreši. Ta vera dalje uči, da je človek po izvirnem grehu popačen, in da se mora tudi tako izrejati. Pri otroku se pokaže lepa podoba božja, nedolžnost in pravičnost, — pa tudi hudo seme zgodaj začne kaliti in rasti. Skerbna odgoja v domači hiši pri keršanskih starših skerbí za privajo lepih keršanskih čednosti, seme hudega pa po moči zatira. To dela pobožna keršanska mati z lepo, če drugače ne, tudi z gerdo, ter ravná tukaj po pravilih, ki so že sto in sto let poterjena, skerbí za dušo in telo svojega otroka. Za njo pa prevzame šola to dolžnost, nadaljuje, kar je začela skerbna mati, popravlja, kar je bilo zamujenega; ona mora zrediti dobre kristijane in poštene deržavljane. Potem beremo, kakošne so bile šole prvih kristijanov, in poslednjič pravi g. pisatelj, da so nam enake šole z onim keršanskim duhom prvih časov kervavo potrebne, če hočemo svojim naslednikom še kaj vere zapustiti.

V tiste šole so pošiljali otroke starši, kateri so večkrat s svojo kervijo za sv. vero pričali; otroci so vidili lepe zglede

nad starši, nad učenci; cerkvene postave so bile ojstre, da se je keršanski svet ločil od nevernega.

Te šole je vstanovila cerkev; ona je učenike stavila, bile so te šole zgolj cerkvene naprave. To je v sedanjih časih vse drugačno. Če otroci ne vidijo lepih zgledov, tudi lepi in dobri nauki malo pomagajo. Naše šole tudi niso zgolj cerkvene naprave, vstanovila jih je država s cerkveno pomočjo; plačuje jih pa ljudstvo; država skerbí za njih telo, cerkev pa za njih dušno življenje. Učenci, učeniški duhovni in svetni, pridejo iz med ljudstva, in značijo svoj čas v svojem djanji in nehanji; šole so tedaj takošne, kakoršno je ljudstvo. Država, ki šole stavi, ima pri šolah dostikrat svoje politične namene; učenje se mora ravnati po tirjatvah časa. Iz tega se pa ne more vselej sklepati, da šola med spačenim svetom mora tudi spačena biti. Nrava in čednost, zdravi in čisti nauk mora najti svoje zakotje in prebžališče po šolah. Večina staršev, dasiravno sami malo marajo za keršanske resnice, vendar hoče, da so njih otroci v keršanskih resnicah dobro poučeni, da jih spoštujejo in vbogajo ne iz strahu, ampak iz ljubezni in po zapovedi božji. Vlada hoče zvestih, mirnih in vbogljivih deržavljanov, šola naj izreja take podložne. To je pa tista velika zmota in pregreha sedanjega časa; vera je potrebna ljudski šoli, po visokih šolah jo pa namestuje učenost; prosto ljudstvo naj bo le pobožno in verno, naj spolnuje božje in cerkvene zapovedi, a imenitnim in višjim stanovom tega ni potreba, sej jih nihče ne more kaznovati. Iz tega pa tudi pride, da vera peša pri prostemu nižjemu ljudstvu, ker po imenitnih in učenih se ravnajo radi tudi nizki in prosti ljudje, in v tem zmislu je resničen tudi pregovor: „Več ko je učenosti, manj je vere“. Šola in učenost pa ni tega kriva; da se pa večkrat dobro v slabo obrača, tega je kriva človeška spačenost.

Da se duh prvih keršanskih časov poverne v naše šole, je potreba, da se svet v obče spokorí in poboljša, drugič pa, da šole svojega pglavitnega namena nikdar iz pred oči ne puste.

O tem ti pišem, dragi Radoslave, prihodnjič kaj več, ko se bova nadalje pomenkovala v tej zadevi. Pričakujem pa, da boš ti omenjene spise v „Danici“ pridno prebiral, in mi tudi povedal svoje misli. Z Bogom

Tvoj

Svetoslave.

Nekdaj in sedaj.

Iz dnevnika nekega starega učitelja.

Poslovenil **Jože Jerom.**

(Dalje.)

Učitelj je dovolj zvedil pri teh ljudeh. Zamišljeno gre proti šoli, ktera pa že po vnanjem ni zaslužila tega imena. Notri stopivši vidi tamno čumnato, ktera je z neko vervijo razdeljena v dva dela. Na eni strani vervi je čevlarjeva miza z vsim potrebnim orodjem. Zraven pa je sedel mojster čevlar in šolmajster; bil je pa tudi ponočni varh, soseskini brič in svinjski čednik; navadno só ga imenovali čednikovega Jaka. Oslabel je že zavoljo starosti in opravil; glavo so mu pokrivali sim ter tje sivi lasi, in na nosu so mu tičala vsa razdrobena očala. Urno je bodil z šilom in vlekkel drejto, da ga je bilo veselje gledati. Pri njem na stolu je ležala kneftra in neke zeló raztergane bukve, da je vse hitro pri rokah imel. Na drugi strani vervi se je pa igrala vesela mladina; eni so ceglali za knofe, drugi so se metali in tergali, zopet drugi so se vlačili za raztergane bukve, in so jih popolnoma uničevali. Miz, klopi in stolov ni bilo; če se je hotel kdo uvesti, je mogel na tla počeniti.

Mojster ne zapazi ptujca popred, da otroci nenavadno potihnejo; ves prestrašen spusti potem čevelj na tla, ter ogleduje ptujca od nog do glave.

„Prosim, ne bodite hudi, da vas motim“, pravi novi učitelj, „prišel sem vas rešit od tega težkega dela, in vas lepo prosim, da bi mi kakor skušen učitelj kaj svetovali“. Pri teh besedah podá učitelj mojstru roko; ta pa prime zopet za čevelj in začne godernjati: „Hm! saperlot! prepametna gosposka hoče ves svet prenarediti, pa to ne dé nič; jaz sem mož, ki sem že kaj skusil, sem rokodelec in šolmajster; šolmajster brez rokodelstva mora tukaj poginiti, in če ne pleše, kakor kmetje žvižgajo, mu kmali pot pokažejo, in tudi vam se še more taka pripetiti“. — „Ravno zato vas prosim, da bi mi prav svetovali in pomagali v šoli in domá“, pristavi novi učitelj. „To ni tako lahko“, odgovori ošabni mojster, „kako jaz podučujem, vam čem pokazati; druge reči se bova pa že pozneje pogovorila“.

„Poslušajte, tepci!“ zavpije z debelim glasom odgojitelj in mahne s kneftro po steni, da vsi otroci od straha glave vkup

stisnejo, in še novi učitelj se more ene stopinje nazaj pomakniti, da ktere ne naleti: „Kaj pa imaš zopet tam, Miha? kaj je to za en papir? sim ž njim!“ Ves boječ in zmiraj oči v kneftro operte se bliža učenec, in pravi: „Pismo je mojega očeta, berite ga, in meni povejte, kaj je pisano!“

Ošabno odprè učitelj pismo in začnè buhstabirati; njegov obraz se zmiraj bolj merzi in gleda čerke bližeje in daljeje in zavpije: „Tepec! zakaj mi nisi to že popred prinesel, da bi se bil zvečer naučil in ti sedaj povedal; hitro ga za ušesa zgrabi, mu dá dve dobri zaušnici in mu pismo v glavo verže; hitrejšè kakor martinček smukne deček pod vervijo, in se skrije med množico.

„Joža kramarjev! pojdi sim, beri!“ — „Ta bere naj bolje“, pravi šolmajster svojemu nasledniku. Deček stopi na trinog in začnè boječ iz bukev brati: „K-e-d-a-r je B-o-g s-več“ ... „Naprej, tumpec!“ zarenči mojster. „Te besede ne morem zgovoriti“, reče deček jokaje. „Pokaži sim“, pravi mojster; pa tudi ne more precej časa stuhtati; zmaja z glavo, in pravi: „Tega ti ni treba vediti“, ter zapodí dečka med množico. „Tako jaz podučujem“, pravi ošabni mojster, „in tako morete tudi vi delati; poskuste, prašajte, kar hočete!“ „Če mi dovolite“, pravi novi učitelj, „se hočem z otroci soznaniti. Povej mi, deček, kje je Bog?“ „Povsod“, odgovorí mojster glasno. „Ali jetudi v cerkvi?“ „Ja“ — „Ali tudi na cesti?“ „Ja“ — „Ali je Bog tudi v tej šoli?“ Deček gleda okoli, in reče tiho: „Tudi“. „Ali je tudi v vaši hiši?“ „Naka“, odgovorí deček. „Če je Bog povsod, je tudi v vaši hiši“. „Mi nimamo nič Boga“, odgovorí deček, in vsi se smejajo, mojster pa si poln veselje roke dergne. „Sedaj pa mi bo kdo iz med vas vedil povedati kak pregovor“. — Dečki se pogledujejo, kakor da bi kaj takega ne bili še nikoli slišali, in se začnejo zopet na vse gerlo krohovati. „No, ali bo kaj, tepci“, se mojster zopet oglasi. „Jaka, ti si zmiraj kaj vedil, ali boš govoril, presneti osel boš“, — ga zagrabi za čop, in ga vzdigne na kviško; deček pa začnè kričati: „Kdor se med otrobe meša, ga svinje požró“. Novi učitelj je zopet dovolj zvedil; se priporoči, in naznani, da hoče v sredo šolo prevzeti. (Dalje prih.)

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

Sedaj pa še nekaj iz ptičjega pogovora nekih dveh učenih mož.

„Kukavica me zelo zanimiva po vsem, kar sem slišal. Ta prečudna tica je prava zagonetka, je očivestna skrivnost, pa se torej tudi dá uganiti. Jeli ni taka pri dosti rečeh! Okoli nas je vse sam čudež in vsaka navadna reč skrivnost. Poglejmo bčele! Letajo po med uro daleč in vsakokrat drugam. Sedaj leté proti zahodu na cvetečo repišo, potem proti severu na pisano livado, sedaj drugam na cvetečo ajdo ali deteljo, ter pa v daljno hosto na lipa in smereke. Kdo pa jim pravi, da tū in tam sedaj kaj najdejo? Kdo jim zopet kaže nazaj v njih uljnak in ul! kakor po nevidljivi cesti leté sim ter tje — vendar pa ne vemo, kaj jih napotuje. Jednaka je pri škerjancu. Pe-vaje se vzdiguje v podnebne višave nad nezmerno setev, ktera v vetru nemirno plava, val valu čisto podoben, in vendar se vselej na ravnost k mladičem spusti, in nikdar ne zgreši gnjezdica. Vse to nam je na videz očitno, pa znotranje vodilo nam je zakrito.

Taka je pri kukavici. Vemo, da sama ne valí, temuč leže svoja jajca drugim tičem v gnjezda, namreč penici, pastaričici, kalinu, taščici in kraljiču. Vemo tudi, da so to sami zaževkavci in ne zernjejedci, in morajo to biti, ker kukavica le zaževke je in bi zernjejedec ne mogel mlade kukavice rediti. Kako pa spozná kukavica, da so to sami zaževkavci, ker so si močno različni kakor po podobi, tako tudi po barvi, glasu in klicu? Potem, od kod pa to, da kukavica vé in sme svoja jajca in mladiče polagati v gnjezda, ktera so si po obliki, sestavi, toploti, suhoti in vlažnosti popolnoma različna? (Čisto na vskriž.)

Penica si dela gnjezdo iz suhih travic in nekih žimic brez strehe in zavetja, tako rahlo, da jo vsak mráz in veter prešinja, in vendar se mladi kukavici dobro prilaga. Kraljič nasproti si stavi iz maha, bilja in listja prav trdno gnjezdico, znotraj z raznim perjem in volno lepo mehko postlano, gori pridno pokrito, s tako malo luknjico, da tanki tiček ravno vun in noter more. Zdi se, da v tej zavečeni blazinici poletne sopa-

rice ni zdobreti; pa mladi kukavici to prav dobro dene. Kako različno je gnjezdo žolte pastarice! Ona živi kraj vode po vlažnih tratah, si med bičjem v vlažni zemlji spraska jamico, katero s travico nekaj potrosi, in v tem hladnem mokrotnem gnjezdu se vali in godnjá kukavičica; pa tudi ta kraj ji izverstno streže. Kakošna tica pa je to, da ji v prerahi mladosti ne škoduje ne suša in vlaga, ne mraz in soparica, kar bi slednjega drugega tiča umorilo? In kako vé kukavica, da njenim mladičem vse to ne škoduje, ker sama pozneje ne sterpi zime in mokrote?

Ravno to je skrivnost za nas. Povejte pa, če ste zapazili, kako pa spravlja kukavica svoja jajca v kraljičevo gnjezdo, katero ima tako tesno luknjo, da sama ne more notri?

Zleže je, sem rekel, na suh kraj, in jih spravi s kljunom notri. Menim, da tudi pri drugih gnjezdih tako ravná, ker so, če so ravno od zgoraj odperta, vendar z vejicami tako preprežena, da se velika dolgorepna kukavica ne more na gnjezdo usesti. To si lahko mislimo. Ali kako je to, da kukavica leže strašno majhino jajčice, tako drobno kakor drobne tičice, to je nova zagonetka, katero občudujemo, pa je ne uganemo. Njeno jajce je le trohico večje od peničinega, in ne sme večje biti, da ga morejo drobne zaževkojedke valiti. To vse je po redu in pametno; ali nerazumljivo in prečudno je, zakaj tu na enkrat stvarnik ukrenja svojo občno postavo, po kateri se od majcenega kolibriča do velikana štruca jajce vsikdar ravná po velikosti ptičevi. Mi se čudimo in stermimo, ker prenizko stojimo. Iz višega stala bi vidili, da se tudi ta dozdevna iznema vjema s postavo“.

Novice.

Marski deželni zbor je to leto za poduk v umnem kmetovanji v ljudskih in ponavljavnih šolah dovolil 2000 gold., od kterega denarja je 600 gold. odločenih za učilne pomočke učencem tega poduka, 800 gold. pa za darila tistim ljudskim učiteljem, kateri so se do sedaj posebno prizadevali pri podučevanji v kmetijstvu; ostalih 600 gold. pa je odločenih za darilo tistemu, kdor bo učiteljskim pripravnikom spisal naj boljše knjigo v umnem kmetovanji. To je gotovo dobro delo marskega zbora, kterega naj bi o tem tudi drugod posnemali. „Petica, modrica“!

Na Koroškem je bilo v šolskem letu 1865. v 14 šolskih o-

krajih 16 učiteljskih zborov. Tudi na Kranjskem so bili pretečeno šolsko leto šolski zbori, razun v bistriskem in ljubljanskem šolskem okraji, po vseh drugih šolskih okrajih.

Na Štajerskem je bilo v šolskem letu 1865. v 551 duhovnijah glavnih šol s spodnjo realko 5, glavnih šol 10, farnih šol 13, trivialnih šol 562, šol za silo 133, učiteljske pripravnice so bile 4, obertnjiških šol za dekleta je bilo 60, za rokodelske učence 7, ponavljavnih šol 613, sadjerejnih šol 33, čbelorejnih šol 5, svilorejni šoli 2; šolskih vodjev je bilo 15, učiteljev in vodjev 10, katehetov 733, učiteljev 732, podučiteljev 286, učenic 87, podučenic 7, obertnjiških učenic 104; za vsakdanjo šolo vgodnih otrok je bilo 107.541, v šolo jih je hodilo 96.202, — za ponavljavno šolo vgodnih otrok je bilo 40.120, v šolo jih je pa hodilo 33.733, — učiteljskih pripravnikov je bilo 87. Po jeziku je bilo 490 šol nemških, 183 slovensko-nemških, 50 pa slovenskih. („Schb.“)

Iz Preserja 15. maja. Lansko leto nisim mogel nič kaj posebno veselega naznaniti; letos imam pa bolj vesele naznanila. Otroci hodijo to leto bolj pridno v šolo. Bog daj, da bi bilo tako celo leto, sej so kaj potrebni nauka. Lani še nismo imeli drevesnice, letos jo pa že imamo. S pomočjo našega verlega domačega šolskega oglednika in župana Andreja Petelina sem jo doveršil, in že tetos sem veliko pešak vsejal in orehov zasadil, in večina jih je tudi ozelenela. Slava takemu možu! Drevesnica je na šolskem vertu, in tedaj šolska lastnina. Vgodna zima je veliko pripomogla, da so ljudje že jeseni začeli divjake iz gojzdov nositi in jih na verte saditi. Več kot 2000 takih lesnikovcev smo posadili, in jih tudi že požlahtnili. Dosedaj dobro kažejo. Ena napaka je še med ljudmi, namreč, ker mislijo, da se morajo mladike, ki jih požene zasajeni in požlahtnjeni divjak, precej otrebiti. Takih mladik do jeseni ni treba in se tudi ne smejo porezati; te mladike storé, da se deblo redí in mlad lub obderži; če se pa porežejo, pa deblo zaostaja.

Cepili smo te divjake naj več za lub, kar se pri odraščanih divjakih prav dobro ponaša. Čebele so se nam čez zimo dobro ohranile, in so nam že 8. dan maja prvič rojile; tudi svilni červiči se do sedaj dobro obnašajo. Drugikrat kaj več. **Z Bogom!** *Uranic.*

Iz Ljubljane. V zadnjem listu „Uč. Tov.“ omenjeni ministerski ukaz naznanja slavna deželna vlada 21. aprila t. l. s št. 3429 preč. knezoškofijskemu konzistoriju tako le: „Slavno c. k. državno ministerstvo je iz obravnave deželnega zbora o razširjanji slovenskega jezika kot učni jezik v glavnih in srednjih šolah z ukazom 22. marca t. l. s št. 1356 opomnilo, da se po dosedanji skušnji vidi, da se s podukom v slovenskem jeziku ne dosega toliko, kolikor se more pričakovati v 8 letih. Lahko je torej umeti, da se slišijo tožbe zavoljo tega, in da se pripravnega pripomočka išče v tem, da bi se slovenski jezik kot učni jezik obširneje rabil. Kakor pa izvedenci o šolskih rečeh pravijo, se je prezerlo to, da se pri tem jezikoslovnem poduku večkrat tako ravná, da se ta jezik v jezikoslovnem in znanstvenem obziru ne more povzdigniti, in da učenci nimajo veselja do tega nauka. Kar pa zadeva tukajšnje glavne šole, vidi se, kakor je že slavno c. k. državno ministerstvo opomnilo, in kakor so obravnave dežel-

nega zbora povdarjale, in kar so tudi izvedenci poterdili, da se učenci glavnih šol ne nauče ne slovenskega, ne nemškega jezika. Naj se tedaj prevdarja, kako bi se to zboljšalo, in, ali bi ne ugajala pot, katero je o tem nasvetoval deželni odbor“.

— Iz Prage smo dobili to le vabilo k naročbi „Lira Sionske“: „Danes končá „Lira Sionska“ s VI. listom polovico prvega tečaja. Začetek bil je težaven; vendar si je pa do zdaj pridobila toliko podpornikov, da je saj nekoliko zagotovljena. Izrečem vam tedaj serčno zahvalo vsem, kateri ste ji pripomogli na nogo! Bodite ji tudi v prihodnje prijazni, in podpirajte me v početji, kterega sem se lotil le z namenom, da bi po svoji moči pripomogel k povzdigi cerkvenega petja. Prosim vas, širite jo med domačimi pevci in pevkami, da se udomači! Cena 2 gl. za leto ali pa 1 gl. za pol leta je gotovo tako nizka, da si jo lahko vsaki omisli, komur je količkaj mar za to stvar. Rada bi bila donášala „Lira“ tudi še kak napev v posebni prilogi, toda to se more zgoditi le, ako ji dospě več podpore, sicer se ne morejo plačevati tiskarni in poštni stroški. V zgubo ravnati mi pa ne pripuščajo moje okoliščine. Od več strani se je tudi razodela želja, da bi „Lira“ prinašala napeve za černo mašo i. t. d. Tej želji se do zdaj ni moglo vstreči, ker je pomanjkovalo prostora napevom za praznike. V prihodnje pa se bo tej želji vstrezalo. Kdor se je naročil le za pol leta, prosim naj se z naročnino podviza za drugo polovico, da se more v redu odpravljati. Kdor pa še za prvega pol leta ni odrajtal naročnine, prosim, da to poravná, kakor hitro je mogoče, ker sicer ne morem zalagati. — Naročnina naj se mi pošilja v frankiranih listih z napisom: „France Gerbić, konservatorist v Pragu“, malo namestje h. šte. 140 (I—141) III nadstropje. — Novi naročniki morejo dobiti še vse do zdaj natisnjene liste. Pri tej priliki moram tudi opomniti onim g. g. naročnikom, kateri želé, da bi se v „Liri“ naznanjalo, ali se je poslana naročnina prejela, ali ne, da mi tega ne dopušča prostor. Do zdaj se je razposlalo vseh šest že natisnjenih listov z napisi, kakor so mi jih č. g. g. naročniki naznanili. Kdor je tedaj med tem kraj stanovanja premenil, naj poprašá še na poprejšnji pošti za nje, ker mu lista ne morem z drugim napisom razpošiljati, dokler se nam ne naznani novi kraj stanovanja. Prosim, razglasite to povabilu tudi med drugimi svojimi znanci. Z Bogom!

France Gerbić.

— VI. in VII. zvezek lepe tečne „Dušne hrane za katoliške deržine“ je prišel na svitlo. Tudi II. snopič „Klasja z domačega polja“ je že na svitlem.

Razpis učiteljske službe.

V glavni šoli v Kranji je izpraznjeno mesto tretje učiteljske službe z 262 gold. 50 kr. av. v., ali pa po vverstenji podučiteljeva z 210 gold. av. v. dohodkov na leto. Gledalo se bode tudi na muzikalne vednosti. Prošnjo naj se ravnajo do slavne c. k. deželne vlade, in naj se oddajajo do 20. jul. preč. knezoškofjskemu konzistoriju v Ljubljani.

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:

Jož. Rudolf Milo.